

Dávid Ferenc: *Rövid Utmutatás az Istennek igéjének igaz értelmére, mostani szent Háromságról támadott vetélkedésnek megfejtésére és ítéletére hasznos és szükséges.* Excusum Albae Juliae per Typographum Regium Raphaelem Hoffhalterum, Anno M.D.LXVII. Sajtó alá rendezte, utószóval és jegyzetekkel látta el Németh S. Katalin. Az Unitárius Egyház kiadása, Budapest, 1984. 86. 1.

Dávid Ferenc negyedik magyar nyelvű munkája, és az ugyancsak 1567-ben megjelent *Rövid Magyarazattal* szorosan összefüggő kiadványa. Az alig megkezdődött unitárius reformáció ezzel a könyvvel, éppenúgy, mint az 1567-ben kiadott *De falsa et vera unius Dei patris, filii et spiritus sancti* c. latin nyelvű nemzetközi antitrinitárius szövegválogatás gyűjteményes kiadásával, amelyben a tudós világ számára közölt hitelveket a papság és világi hívek részére tette hozzáférhetővé magyar nyelven. Mikola Ferencnek ajánlja, „Fehérvárott 1567. karácsony havának 28. napján“. Dávid Ferenc „a megfeszült Jézus Krisztusnak szolgája“ az ajánlásban elmondja, hogy azért írta e rövid írást, hogy „mindazok, kik szidalmazták tudományunkat, megismerhessék, hogy nem pozdorbából, sem szalmából építjük hitünknek vallását, hanem az egész derék Szentírásnak folyásából... Engedni az Isten beszédének a régi időkől bevött vélekedésektől elszakadni nem emberi erőből vagon, hanem Istennek kiváltképpen való cselekedeti, melyben az ő híveit bepecsételi, az ő lelkének általa hordozza és úgy, mint az ő juhait, az ő hallgatására szoktatja. Bizonytalán nehéz a testnek és ez világi bölcs emberek előtt szidalmazni annyi atyáknak magyarazatától, Conciliomoktól felépített sok esztendőttől fogva háromságos Istentől elállani, nehéz Atyánkfiainak szidalmát és csúfolásokat viselnünk, de mindezekben győzedelmes az hűt és szeretet, melyet az Krisztus az ő igéjében az híveknek az ő szívekben gerjeszt és támaszt... Ha az Krisztusnak jegyesi akarunk lenni, el kell feledkeznünk atyánkról, anyánkról, minden bevött emberi vélekedésekről, és az mi egyetlen egy mesterünknek, az Krisztusnak szavához kell ragaszkodnunk és azt hallgatnunk.“ Aztán a címzetthez fordul és ezt mondja: „Teneked kedig Krisztus Jézusban szerelmes uram, ajánlani akartam ez rövid írást két okért, első, hogy tennenmagadat vigasztalhasd az igazságnak eszméivel, mert az vetélkedésnek eleitől fogva gyűlölséges volt az te neved, és sok jámbor barátidnál és atyádfiainál, hogy tehetséged szerint oltalmaztad az Istennek igéjének igazságát és az Apostoli írásnak együgyű folyását, és hogy ezeket megolvassván és tanulván bátorságosb lehess ennek utána, és az vádolás és kárhözvétel ellen az Istennek igazsága felől vallást és bizonyosságot tehess. Másodsor, hogy az ellenkező félnek mit felelek, nyilván legyen előtted...“

Ezekből az idézetekből világosan kitűnik, hogy Dávid felvilágosítani akar és meggyőzni olyan embereket, akik az ő nézetei melé állnak és cáfolni ellenfelei állításait. A *Rövid Utmutatás*, amint a hasonló hangzású cím jelezni kívánja, mintegy folytatása a *Rövid Magyarazatnak* és amint az ajánlásból idézett szövegekből megállapítható, útmutatás arra, hogy a Szentírást hogyan kell tekintenie és értékelnie az unitárius tábornak. Ennek a kis műnek a fontosságára az unitárius történetírás Simén Domokos és Jakab Elek révén már régebben felfigyelt és az irodalomtörténetírás is érdeme szerint értékelte. Az 1979-ben a Siklós várában a Reneszansz Kutató Csoport nemzetközi szimpozionja óta, de azt megelőzően is a Pirnát Antal: *Die Ideologie der Siebenbürger Antitrinitarier in den 1570er Jahren* c. könyve megjelenése (1961) óta fokozottan fordult az antitrinitarizmust kutató figyelmé Dávid Ferenc alakja és hagyatéka felé. Balázs Mihály szegedi kutató „Az erdélyi antitrinitarizmus az 1560-as évek végén“ c. művében már részleteiben is foglalkozott ezzel a kis könyvvel, keresve és megállapítva a könyvvesztes forrásait. Kathona Géza pedig 1969-ben ugyancsak foglalkozott ezzel a két könyvvel.

A *Rövid Utmutatás* szerkezete áttekinthető, bár itt is vannak ismétlődések, visszautalások és fogalmazásbeli homályosságok. Az első részben a „kezdet“ kifejezés értelmezése a kiindulópont a Gen 1,1 és Jn evangéliuma kezdő verse alapján, folytatja a kettőségekkel (az ő és új világ teremtése, kétféle születés, két Ádám, két élet, két halál, két feltámadás, két körülmétkedés, a két Testamentum külön-

bözősége), miben áll a Szentírás teljes megértése, Gen. 1,26 értelmezése és az eredmények összegezése.

Dávid forrásait Németh S. Katalin, a könyv sajtó alá rendezője, Balázs Mihály kutatásai alapján állapítja meg. Lelio Sozzini (1525—1562) *Brevis explicatio in primum Johannis caput c.* krisztológiai fejtegetése az alap. E krisztológiának négy fázisa van: 1. a Máriától született test; 2. Isten szubsztanciális igéje, mely nem azonos Isten lelkével; 3. az öröktől fogva való ember, Jézus Krisztus ideája Isten gondolatában; és 4. a föltámadott és megdicsőült Jézus Krisztus teste. Ez az új krisztológia alapja. Dávid e könyvecske kibocsátásával akarta demonstrálni, hogy elérkezett az idő ezeknek az új tanoknak a hirdetésére.

A *Rövid Utmutatás*ban Dávid a Lelio Sozzini *Brevis explicatio*ja alapján a szövegegyezések segítségével tárgyalja, hogy a „kezdetben” kifejezés örökkévalóságot nem jelent, „oly magyarázatot teszen, mely az írásnak folyásában nem található”. Filológiai ez a Dávid-féle bizonyítás, írást írással értelmez, a bibliai helyeket sorolja fel egymás mellett és mindent, ami a Szentírásban nem található, elvet. A *Rövid Utmutatás* harmadik fejezete tíz pontban sorolja fel a Szentírás helyes értelmezésére vonatkozó szabályokat.

A könyv befejező része a Gen 1,26-tal foglalkozik.

Az új krisztológiai felfogás kapott itt utat az unitárius ideológiában, s ezzel új perspektívát nyitott az erdélyi reformáció történetében. Ebben áll a könyv korszakos jelentősége, ami azlán az elkövetkező közel egy évtizedes fejlődésnek az elindulását jelentette.

Az új kiadás és a sajtó útján ennek a könyvnek a kiadása szerencsés választás volt, és arra bátorít, hogy a további lépéseket is meg kell tennünk, hogy a XVI. századi unitárius eszmefejlődést és egyházzá kristályosodását és fejlődését nyomon követhessük.

Dr. LORINCZI MIHÁLY

ELŐFIZETOINK FIGYELMÉBE!

A Keresztény Magvető előfizetési díja az 1985. évben belföldön és a szocialista országokban évi 100 lej, amelyet belföldön a lelkeszi hivatalok útján vagy közvetlenül az egyházi központban (3400 Cluj-Napoca Lenin út 9) lehet kifizetni.

Magyarországi olvasók a Posta Központi Hírlapiroda külföldi előfizetési osztálya — Budapest VII. Lövvölde tér 7 sz. — fiókjánál fizethetnek elő. A többi szocialista országokból a „ROMPRESFILATELIA” sectorul export-import presă P.O. Box 12—201 telex 10 376 prsfr, București, Calea Griviței nr. 64—66 címre kell befizetni.

Az előfizetési díj a nyugati országok részére 200 lej, amely összeg ugyancsak a „ROMPRESFILATELIA” sectorul export-import presă P.O. Box 12—201 telex 10 376 prsfr, București, Calea Griviței nr. 64—66. címre fizetendő.

Municipiul Cluj-Napoca, Cd. nr. 3025/1986.
INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ,

CUPRINSUL • CONTENTS

30 Decembrie • December 30	197
Dr. Lajos Kovács: Sub semnul slujirii • In the Spirit of Service	199

STUDII • STUDIES

Liturgia unitariană • The Order of the Divine Service	209
Dezső Szabó: Istoria edificării bisericii unitariene din Cluj-Napoca • History of the Building of Unitarian Church from Cluj-Napoca	226

LUCRĂRI OMILETICE • SERMONS

Lajos Biró: Pietre vii • The Living Stones	241
Ferenc Szász: Porunca cea mare (1—2) • The Great Commandment (1—2)	243
Mózes Kedel și Dénes Katona: Schițe de predici • Sermon Sketches	252
Sándor Szabó: Să ne amintim de Berde Mózsá • Let us Remember Berde Mózsá	257

VIATA BISERICESCA ȘI ȘTIRI • CHURCH LIFE — NEWS 259**RECENZII • BOOK REVIEWS 263**

Colectivul de redacție • Editors

Președintele și redactor responsabil: dr. Lajos Kovács episcop. Membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunc), dr. Árpád Szabó, Dezső Szabó (redactori), György András și Lőrincz Mikó.

Redacție • Editorial Office

3400 Cluj-Napoca, Bdul Lenin nr. 9, R. S. România. Tel. 15 251

